

L'accés als documents del fons del gabinet d'advocats d'Antoni Farrés i Sabater dipositats a l'Arxiu Històric de Sabadell

Joan Comasòlivas i Font

Director de l'Arxiu Històric de Sabadell

Introducció

El setembre del 1999, l'aleshores alcalde de Sabadell, Antoni Farrés, va iniciar converses amb la direcció de l'Arxiu de la Ciutat per tal de dipositar-hi el fons del seu gabinet professional d'advocats, on havia exercit en els darrers anys del franquisme i inicis de la transició. Els documents es trobaven físicament al despatx del Bufet Ballvè, el seu continuador, i ingressaren físicament a l'arxiu el 13 de gener de l'any següent. El 2 de març se signà el conveni de dipòsit o comodat amb el Patronat de l'Arxiu Històric de Sabadell i la cessió transcendí a la premsa de la Ciutat i de Barcelona¹. El 18 del mateix mes, Antoni Farrés rebia la felicitació del Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, perquè, diu, "*els documents del teu antic despatx d'advocat [...] enriquiran la memòria de la transició d'una de les ciutats més importants de Catalunya [...]*".

El fons i el despatx que el genera

L'arxiu del gabinet d'advocats d'Antoni Farrés consisteix en una successió de les causes defensades per aquest, com explicarem, en el període en què actuà com a advocat laboralista (1972-1979), i fins més tard i tot. En una primera fase, segueixen una seqüència numèrica discontinua: es tracta del període en què Antoni Farrés obre el despatx i no pot actuar per compte propi, perquè encara no s'ha llicenciat, i ho fa formant part de l'anomenat Col·lectiu Ronda, amb Jordi Oliveras Badia, J. M.

Manté Spa, Mª Pia Barenys Pérez i Francesc Gallissà Roigé. Els "seus" expedients tenen una numeració alterna perquè formen part de la numeració total dels casos del col·lectiu, que no es troben al fons.

A partir d'un moment que no podem precisar, Antoni Farrés s'indpenditza, conjuntament amb Jordi Oliveras. El primer durà els casos laborals, mentre el segon se centra en els casos penals.

Posteriorment, se succeiran les incorporacions d'Àngel Echevarría Torrecillas (més tard, magistrat de Treball), procedent de les Cooperativas Mondragón; de Ramon Ballvè i Encesa; de Josep M. Freixa, passant de professió en aquells moments, i, al principi del 1979, de Remei Bona, "Mei", que serà l'esposa d'Antoni Farrés. L'abril del 1979, aquesta substituirà el mateix Farrés, nomenat alcalde de la ciutat. Poc després, opositarà a jutgessa i deixarà també el despatx.

El contingut dels expedients

El despatx d'Antoni Farrés s'ocupa fonamentalment de qüestions d'assessoria laboral, separacions (comptades, però interessants, puix que exigien una relació amb el Tribunal Eclesiàstic), conflictes veïnals i alguns (pocs) referents a la propietat horitzontal. Finalment, però potser les més importants, hi havia les causes del Tribunal d'Ordre Públic (TOP).

Els expedients contenen una gran multiplicitat de documents i d'informació. A continuació en presentem una mostra, segurament prou àmplia per donar idea de què estem parlant:

- reclamacions de desnonament per impagament de lloguers,
- gestions davant l'Instituto Nacional de la Vivienda per irregularitats en la construcció de vivendes,
- contractes privats d'arrendament,
- regularització d'escriptures i delimitació de finques,
- contractes privats de compravenda,
- preus pagats per l'adquisició de vivendes de protecció oficial i terminis de pagament,
- pòlisses d'assegurança de vehicles particulars,
- comunicats d'accident,
- factures de reparacions,
- certificats mèdics,
- denúncies sobre assistència mèdica,
- sol·licituds de quantitat a la Magistratura de Treball en concepte d'indemnització,
- imports de les indemnitzacions,
- gestions davant l'Instituto Nacional de Previsión,
- resolucions del Tribunal Central de Trabajo,
- conflictes col·lectius sobre productivitat,

- declaracions de conflictes col·lectius,
- actes de Conciliació Sindical,
- sol·licituds d'obertura d'expedients de classificació professional
- informes interns de les empreses,
- convenis col·lectius,
- denúncies per incompliment de la jornada màxima legal,
- nòmines i sobres de setmanals,
- reclamacions de quantitat per accidents de treball,
- sol·licituds de declaració d'invalidesa,
- expedients disciplinaris per inducció a la violència i deslleialtat a l'empresa,
- cartes d'acomiadament,
- descripció de la situació familiar de condemnats,
- sol·licituds al TOP,
- declaracions dels detinguts,
- actes de registre policial amb relació dels llibres trobats als domicilis
- actes d'expropiació de béns per la policia,
- actes de processament urgent,
- cartes d'adhesió de persones públiques, particulars i col·lectius a un o altre bàndol dels conflictes,
- informació sobre experiències de renovació pedagògica amb menors,
- etc.

Alguns exemples d'afers d'interès

Entre els diferents plets defensats al seu despatx, el mateix A. Farrés en destaca alguns:

- el plet 1.037, referent al conflicte amb l'empresa Comes, en què s'introdueix per primera vegada el concepte de primes per producció,
- el 2.142, sobre la detenció de les Joventuts Comunistes del barri de Poble Nou de la Salut,
- el 2.295, referent al conflicte amb l'alcalde Burrull per l'expulsió dels monitors de la Residència Albada. És el primer cas en què les càmeres dels periodistes entraren en un judici,
- un altre plet importantíssim és el de la caiguda dels 113 de l'Assemblea de Catalunya (Maria Mitjancera), en allò que fa referència als detinguts de Sabadell.

A més del fons, Antoni Farrés va lliurar a l'Arxiu Històric de Sabadell (AHS) un document amb dades elaborades intitulat *Cuatro años de detenciones políticas. Sabadell. Segundo semestre 1971-Primer semestre 1975*. Hi recull totes les detencions de sabadellencs en el període

esmentat, excepte dues que va defensar Francesc Casares. La descripció de les detencions està extreta dels corresponents expedients professionals del seu despatx i és una via directa per a la localització dels expedients del TOP. Les detencions foren 119, amb un 16% de dones i un 84% d'homes, 23 dels quals, un 19,5%, foren condemnats. A. Farrés també descriu les multes judicials, les fiances, les multes governatives, etc. Les detencions, les descriu mes per mes. Els motius: propaganda il·legal (repartir octavetes en relació amb l'onze de setembre), manifestació, pertinença al FRAP, reunió il·legal, pertinença a les Joventuts Comunistes, desordres, repartiment de propaganda reivindicant millores a l'ensenyament, militància a l'Oposició Sindical Obrera, pertinença a la Comissió Permanent de l'Assemblea de Catalunya, demanda de millores salarials, defensa d'alguns membres del moviment obrer, suport a vaguistes, etc.

El mateix document descriu també les referències a l'obra d'Andreu Castells i Peig², que es poden documentar mitjançant els expedients del seu arxiu: el conflicte ODAG, la caiguda del FRAP, l'afer Salut, l'Afer Albada, FYTISA, Construcciones Roca, Unitat Hermètica, ITALCO, INESPO, PRANAPO, Dragados y Construcciones, FICOTEX, COGISA, ESTRUCH, S.A., la llarga vaga de Clima Roca, etc.

El fons conté, doncs, força informació (verídica o no) sobre col·lectius concrets de Sabadell i les seves connexions amb la resta d'organitzacions polítiques clandestines del país: Comissions Obreres Juvenils (Centre Cultural de la Plana del Pintor), Joventuts Comunistes del Poble Nou (Biblioteca del Poble Nou), etc. Hem localitzat també fotografies de l'estat d'alguns barris d'autoconstrucció, com ara Sant Nicolau (Torre Romeu) i força retalls de premsa relacionats, és clar, amb els plets.

Alguns aspectes formals

Des del punt de vista formal, els expedients contenen, a la caràtula, a dalt i a la dreta, les inicials que corresponen a l'advocat defensor. Acte seguit, s'hi consignava la data de la citació (ex., MT = "Magistratura del Treball"). Els expedients on consta finalment "A", vol dir que són acabats.

L'interior dels expedients conté habitualment una fitxa on es consignava:

- l'inici de l'expedient,
- el número de l'expedient,
- les dades del defensat o defensats,
- les dades de l'empresa, si esqueia,
- altres dades a destacar,
- al darrere, hi consta la successió de tràmits realitzats entorn de la causa.

Els instruments de descripció de què disposàvem a l'inici es limitaven a una base de dades, sospitosa d'inexactituds, fent referència a números d'expedient, empreses afectades i defensats.

L'accés al fons

Des d'un primer moment, vam tenir clar que els documents que se cedien eren tant interessants per al coneixement del nostre passat més recent com delicats pel que fa a la seva consulta. Efectivament, es constatava una col·lisió frontal entre el dret a la recerca i a la investigació i el dret a la intimitat de les persones que hi apareixien. És per això que el document de cessió anava acompanyat d'un annex referit al calendari d'accés als usuaris. En aquest annex, s'establia el següent:

- a) *"Fins a l'any 2020, la consulta es limitarà a professors d'universitat i estudiants universitaris de 3r cicle que presentin una credencial del tutor del treball de recerca corresponent."*
- b) *"2020-2050. En el supòsit de renovació automàtica del dipòsit o comodat [...], l'accés s'ampliarà a professors d'ensenyament mitjà i a estudiants universitaris amb credencial del tutor del treball de recerca corresponent."*
- c) *"Del 2050 endavant, l'accés serà lliure per a tots els ciutadans que acreditin l'interès cultural o científic de la recerca."*
- d) *"En qualsevol cas, la reproducció [...] requerirà l'autorització explícita del dipositari o del director de l'Arxiu."*

L'objectiu darrer era, com es pot veure, procedir a un accés progressiu per als investigadors interessats en el tema o temes dels processos tot garantint la intimitat de les persones que hi figuraven.

Aquestes estipulacions anaven acompanyades de la firma d'un document d'assumpció de responsabilitats per la utilització nominal de les dades pels nostres usuaris, document que s'utilitza sovint a l'AHS, segons el model que s'inclou a l'Annex 1.

Malgrat totes aquestes precaucions, diversos ciutadans, informats per la premsa local, van dirigir-se a la direcció de l'AHS per mostrar el seu descontentament amb la intenció de fer accessibles, ni que fos de manera restringida, aquests documents. Entre altres, s'esgrimien les conclusions de les IX Jornades de les juntes de govern dels il·lustres col·legis d'advocats de Catalunya, en què, al punt VII, sobre el secret professional, es recollia que *"si la relació advocat-client es troba fonamentada en el principi de confiança, necessàriament l'advocat (i els seus col·laboradors, socis, etc.) ha de tenir el dret i el deure de guardar secret sobre tota la informació que rebí. La utilització fora de l'estricta camp de*

*defensa del client es considera il·legítima, tret que hi hagi autorització expressa del client*³.

Naturalment, s'excloïa tota consideració sobre l'edat dels documents i, per tant, no es considerava tampoc la possibilitat d'usos posteriors amb finalitat científica. La proposta de les persones que incidien en la deontologia professional de l'advocacia era, no sabem ben bé per què, l'aplicació de la legislació notarial, és a dir, deixar passar cent anys abans de la consulta amb caràcter d'investigació. Naturalment, no era una perspectiva gaire falaguera.

Atès que el tema era delicat, la direcció de l'AHS va informar puntualment d'aquesta situació a la Junta de Govern del Patronat de l'AHS, celebrada el 24 de març següent. Novament se sentí a parlar dels 100 anys:

"S'obre un torn de paraules i intervé el Sr. [...] per expressar la seva preocupació pel que s'acordi quant a l'accés del contingut dels expedients personals que integren el fons Farrés a causa de la delicadesa dels temes sobre els quals versen, així com el poc temps transcorregut des de llavors. Comenta que la legislació notarial obliga a no fer públics els protocols notariais fins als cent anys, tot i no tractar d'assumptes tan delicats i que afectin a la privacitat de les persones, ja que són documents públics, i afegeix d'altres consideracions que poden generar polèmica".

Després de diverses manifestacions, la Junta de Govern acordà sol·licitar un dictamen sobre la qüestió al Col·legi d'Advocats de Sabadell i a altres, si fos necessari.

Fou així com se sol·licitaren, efectivament, sengles dictàmens al Col·legi d'Advocats de la Ciutat, a l'Associació d'Arxivers de Catalunya i al Servei d'Arxius de la Generalitat. Mentre el Col·legi d'Advocats no contestà, les altres dues institucions sí que ho feren. Vegem com.

Els dictàmens de l'AAC

L'Associació d'Arxivers de Catalunya va encarregar dos informes separadament a dos professionals. L'un, al Sr. Josep Matas i Balaguer, arxiver, un dels professionals catalans que més ha estudiat el tema de l'accés a la documentació, tant des d'una visió teòrica (és llicenciat en Dret) com des d'un punt de vista pràctic⁴. L'altre, al Sr. Josep Cruanyes i Tor, advocat i coneixedor del tema.

Val a dir que els Srs. Matas i Cruanyes van comparèixer a l'Arxiu, en dies diferents, per tal d'analitzar la documentació *in situ* i poder-ne valorar les tipologies documentals, els documents constitutius i la informació continguda. En ambdós casos vam constatar la professionalitat a què ens tenen acostumats.

L'Informe sobre la documentació del gabinet d'advocats del Sr. Antoni Farrés i la regulació del seu accés elaborat per Josep Matas defi-

neix la naturalesa privada del fons i valora positivament el contingut dels documents, tant per les diferents disciplines i àmbits temàtics que tracta (sobretot, la Magistratura de Treball, els tribunals eclesiàstics, l'INSS) com per les possibilitats de conèixer el funcionament d'un gabinet col·lectiu d'advocats o alguns aspectes de la biografia del Sr. Farrés, personatge de primer ordre en la vida política del nostre país: *"En conseqüència, s'han de valorar molt positivament tant la decisió del Sr. Farrés de cedir el fons a l'AHS com l'interès d'aquest centre d'incorporar-lo al seu quadre de fons i fer-lo accessible als investigadors"*.

Pel que fa a les condicions d'ús i al tractament arxivístic del fons, Josep Matas creu que *"en tractar-se de documentació estrictament privada, les condicions de la cessió i l'ús es poden establir lliurement entre el centre receptor i el propietari"* i també que *"seria injustificable [...] que l'AHS o qualsevol altre centre s'ocupés d'uns documents [...] evitant-ne l'ús o posposant-lo exageradament en el temps. Seria injustificable tant des de la perspectiva de les pròpies funcions de l'Arxiu com per la mala utilització dels recursos públics que això representaria [...]"*.

Pel que fa a la deontologia professional de l'advocacia (art. 41 de l'Estatut de l'Advocacia), considera que *"el secret és un dret del professional i un dret i garantia del client [...]". En el cas que ens ocupa, s'ha de tenir en compte però que la relació professional-client no es dona des de fa molt de temps i que el pas del temps ha convertit en obsoletes moltes de les informacions personals o de les afirmacions i dades aportades pels esmentats clients. No s'ha de perdre de vista el fet que el secret professional es justifica per la necessitat i la voluntat de no crear perjudici als interessos del client, perjudici que després d'analitzar amb detall la documentació considerem molt improbable que es pugui ocasionar. També és convenient recordar que bona part de la documentació cedida pel Sr. Farrés no entra dins el camp d'afectació del secret professional en tractar-se d'informació incorporada després als sumaris o diligències davant d'organismes oficials, o d'apreciacions i comentaris personals de l'advocat [...]"*. En definitiva, es tractava de cercar un equilibri entre el dret constitucional a la intimitat personal i el deure, també constitucional, de fomentar la recerca *"tot evitant que potenciar desmesuradament l'un provoqui l'anul·lació de l'altre"*.

L'informe de Josep Matas conclou que, en termes generals, les clàusules establertes amb Antoni Farrés per a l'accés als documents li semblen correctes. A la consideració inicial d'un accés restringit a professors universitaris i estudiants de tercer cicle avalats per un tutor durant els primers 20 anys, proposa l'ampliació a favor de membres de l'IEC, investigadors del CSIC i d'investigadors dels centres nacionals de recerca equivalents dels altres països de la UE. Coincideix en la nostra proposta d'una regulació més detallada en determinats casos, a través de la signatura del full de compromís de no difondre el nom de les persones jutjades o esmentades en els expedients (casos vistos davant del TOP,

anul·lacions o separacions matrimonials, casos d'invalidesa, referències a baixes mèdiques, gestions davant l'Institut Nacional de Previsió, referències a danys ocasionats per accidents laborals o de circulació), excepte si l'investigador disposa del consentiment exprés d'aquestes persones o si es tracta de persones de trajectòria pública. Proposa també d'obrir la consulta dels respectius expedients als antics clients del gabinet del Sr. Farrés i als seus representants legals, enretirar les actes notariales contingudes en els expedients en aplicació de la normativa sobre documentació notarial i mantenir les restriccions a la reproducció a la decisió de la Presidència del Patronat, previ informe de la direcció de l'Arxiu. Finalment, proposa revisar l'operativitat dels criteris de consulta al cap de tres anys de la seva entrada en funcionament.

Josep Matas també es refereix a la possibilitat que els altres advocats que van treballar al gabinet manifestin el seu acord amb la decisió de posar aquesta documentació al servei de la recerca. Tanmateix, el mateix Antoni Farrés manifestava, sobre aquest aspecte, que *"posteriorment a la meua elecció com a Alcalde de Sabadell, el despatx va fer la seva pròpia evolució i varen separar-se els arxius"*. De manera que, avui, només disposem de les causes defensades per ell mateix.

El *Dictamen sobre el fons arxivístic d'Antoni Farrés i Sabater a petició de l'Associació d'Arxivers de Catalunya*, elaborat per Josep Cruanyes i Tor, partint de l'anàlisi d'una mostra significativa dels expedients del fons, estableix primerament una tipificació dels casos defensats i en valora el contingut. Estableix la naturalesa privada del fons i la consideració de documentació protegida d'acord amb l'articulat de la Llei 6/85 d'Arxius i de la Llei 9/93 del Patrimoni Cultural Català. Destaca la importància del despatx d'Antoni Farrés com *"el més significatiu dins la lluita políticsocial dels darrers anys del franquisme"* i dels expedients que conté per a *"l'estudi de l'evolució dels despatxos laboralistes compromesos políticament i sindicalment en els darres temps del franquisme; l'estudi de processos polítics seguits a l'antic Tribunal d'Ordre Públic; l'estudi de qüestions relacionades amb el sindicalisme; l'estudi de l'evolució dels procediments de crisi matrimonial en els anys precedents a l'aprovació de la llei de divorci [...]"*.

Pel que fa a l'accés, es refereix a l'art. 20 de la Constitució Espanyola. *"Hem de concloure que el dret a la recerca, amb el consubstancial dret d'accés a la informació, és un pressupòsit essencial del dret a la producció científica, sense el qual seria impossible el seu desenvolupament efectiu"*. Atès el caràcter privat de la documentació dipositada, però, en un arxiu públic, és del parer que l'accés es reguli *"per les normes contingudes al conveni de comodati, pel que fa a la protecció de possibles drets individuals de terceres persones, per les normes de caràcter general"*. Referint-se a la LO 1/82, sobre la intimitat, l'honor i la pròpia imatge de les persones, destaca l'article 8.1, segons el qual *"no es consideraran, amb caràcter general, intromissions il·legítimes les actuacions*

autoritzades o acordades per l'autoritat competent d'acord amb la llei, ni quan predomini un interès històric, científic o cultural rellevant". Així mateix, considera que "això ens porta necessàriament a adequar una solució a cada cas concret. Sense aquesta interpretació, no seria possible fer una recerca científica sobre determinada documentació que pugui tenir dades classificables dins l'esfera de l'àmbit de la intimitat de les persones [...]. En el cas del fons que analitzem, la documentació pot ser font d'estudis sobre procediments judicials matrimonials durant una determinada època, sobre l'evolució dels salaris, sobre determinats conflictes polítics, la lluita sindical, crisis industrials o processos davant del Tribunal d'Ordre Públic. En cada cas s'han de valorar tres aspectes. En primer lloc, s'ha de constatar que el peticionari sigui part interessada, o sigui un investigador convenientment acreditat o avalat. En segon lloc, si la recerca és d'interès públic. Aquest concepte no l'hem d'analitzar com un interès derivat de la recerca en si mateixa, sinó la solidesa i coherència del plantejament d'aquesta. Valorar la recerca en si mateixa seria entrar en una anàlisi d'oportunitat que no li pertoca fer a un arxiu ni a cap estament. Si es donen aquests dos pressupòsits i la documentació conté dades que entrin dins l'esfera de la intimitat de la persona, s'ha de valorar si es limita els documents a què es tingui accés o, en cas que siguin de consulta imprescindible, s'ha de demanar un compromís previ i escrit del peticionari de secret i no fer constar en la recerca determinades dades personals".

Josep Cruanyes conclou que les normes d'accés a la documentació contingudes a l'annex del conveni de comodtat són prou limitadores i prudentes i proposa "d'establir el compromís de reserva absoluta dels noms de les persones per tal de preservar els drets individuals en favor de possibilitar la recerca".

La Sra. Mariona Corominas i Noguera, aleshores presidenta de l'Associació d'Arxivers de Catalunya, en la carta de tramesa dels informes esmentats, que duïen data d'11 de desembre i de 15 de desembre, respectivament, a l'Arxiu Històric de Sabadell, es manifesta en el sentit que "l'Associació d'Arxivers de Catalunya està absolutament d'acord amb els dos informes que us adjuntem. El fil conductor que segueixen no és idèntic, però les conclusions a què arriben apunten en el mateix sentit. L'informe elaborat pel Sr. Josep Matas concreta al detall el tipus d'accés que creu més aconsellable per a aquest fons documental. El col·lectiu professional corrobora totalment aquesta especificitat, atès que és la solució més raonable tenint en compte la relació del dret d'accés a la documentació amb la privacitat de les dades personals".

Fins aquí, tot semblava donar-nos, doncs, la raó i així es va expressar a la Junta de Govern del Patronat de l'AHS de data 7 de març de 2000. En aquesta Junta, el Sr. Francesc Olivé, Cap del Servei d'Arxius i membre de dit Patronat, va expressar la seva predisposició a col·laborar en

l'afer i a sol·licitar el dictamen corresponent als Serveis Jurídics d'aquest Servei, per tal d'oferir totes les garanties necessàries, necessitat que fou corroborada per altres membres de la Junta. Així, doncs, es trameteren al Servei d'Arxius els informes de l'AAC a l'espera del dictamen corresponent.

El 27 de juny de 2000, l'assessoria jurídica del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya emetia el seu informe, signat per la Sra. Teresa López Díaz, cap de la Secció de Legislació i Documentació Jurídica.

L'informe de la Sra. López estableix la naturalesa privada de la documentació, estableix l'aplicabilitat del règim jurídic que regula l'exercici de la professió d'advocat i, pel fet d'ésser documentació dipositada en un arxiu públic, es refereix a les normes de regulació d'aquests centres que li són d'aplicació. Es refereix a la Llei Orgànica 1/1982, de 5 de maig, sobre protecció civil del dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge, segons la qual *"semblaria que el més correcte per a evitar possibles recursos judicials seria que per permetre la consulta dels documents que continguin dades que afectin la intimitat personal o familiar es demanés autorització de les persones afectades. També és cert que la previsió de l'article 8.1 [...] permet facilitar la consulta sense autorització dels afectats quan concorri un interès científic, cultural o històric prevalent. Ara bé, considerem que aquesta previsió no faculta per permetre l'accés a tot el fons documental en general o per tot tipus de documents, sinó que serà necessari analitzar cas per cas si la consulta té un interès cultural o històric rellevant i si aquest ha de prevaler sobre el dret a la intimitat de les persones afectades. La Llei no indica a qui correspon fer aquesta valoració. Considerem que en principi haurà de ser aquella persona que tingui la funció de custòdia dels documents. En tot cas, però, cal tenir present que aquesta decisió serà revisable judicialment, si una persona considera lesionada la seva intimitat podria anar als tribunals i serien aquests en definitiva els que haurien de decidir si hi ha hagut intromissió il·legítima o no"*.

Es refereix també a l'Estatut General de l'Advocacia espanyola, les normes deontològiques dels col·legis d'advocats i al codi deontològic dels advocats de la Unió Europea, segons els quals permetre l'accés a terceres persones als documents del Sr. Farrés dels quals hagués tingut coneixement en l'exercici de la seva professió sense el consentiment de les persones afectades comportaria una presumpció d'intromissió il·legítima en el dret a la intimitat de les persones i l'incompliment de la normativa professional de l'advocacia que regula el secret professional. *"Aquesta presumpció no implica que no sigui possible l'accés en cap cas, però aquest s'ha d'entendre com molt excepcional i obliga a acreditar de manera ben detallada per a cada document que l'accés es justifica en un altre dret fonamental o en un interès públic més digne de protecció"*. Per això, *"el més prudent seria aconseguir sempre el consenti-*

ment de la persona o persones a les quals es refereixen els documents, i que si no es té el consentiment no es permeti la consulta excepte quan hi hagi un manament judicial”.

En definitiva, conclou que:

- la consulta dels documents que contenen dades privades dels clients del Sr. Farrés, i dels quals ell hagués tingut coneixement per raó del seu exercici professional, només es pot permetre amb el consentiment de les persones afectades o per manament judicial,
- la consulta d'aquells documents que contenen dades que poden afectar la intimitat personal o familiar i que no estan emparats en el secret professional, com a regla general se subordinarà al consentiment dels afectats. *“Excepcionalment, es pot consultar algun d'aquests documents sense dit consentiment, amb autorització expressa del responsable de l'Arxiu [...]. En tot cas, aquesta autorització sempre serà revisable per via judicial si la persona o persones a les quals es refereixen les dades consideren lesionada la seva intimitat”.*

En aquest dictamen no es fa cap referència als dictàmens emesos prèviament per l'Associació d'Arxivers de Catalunya. Tampoc es planteja el valor de la documentació per a la recerca des d'una perspectiva cultural. En realitat, entenem que es proposen unes mesures d'una absoluta inoperativitat, la qual cosa a la pràctica implica la impossibilitat de l'accés. En una època de lluita sindical i política, les detencions en grup estaven a l'ordre del dia i la consulta d'un sol procés podria significar l'autorització d'una vintena de persones, les quals d'altra banda no sabríem pas com localitzar.

La resolució

Així, doncs, de l'estudi de la mateixa problemàtica i de la mateixa legislació, s'obtenen conclusions absolutament divergents que ens deixen amb la impressió que som allà on érem.

En vista d'això, la direcció de l'AHS va informar novament la Junta de Govern celebrada el 28 de novembre següent. Es produïren diverses intervencions per part dels membres de la Junta en el sentit que calia redactar unes normes concretes sobre l'accés públic als documents, que per a uns havien de ser més restringides que per a altres. Tanmateix, quedava clar que hi havia la voluntat política de permetre l'accés al fons. Per això, la Junta de Govern acordà encarregar als serveis jurídics del Patronat o de l'Ajuntament, segons escaigués, la redacció, d'acord amb la direcció de l'AHS, d'un reglament d'accés a aquest fons que establís el perfil de l'investigador i la utilització de la informació continguda, el

qual havia de ser aprovat per la Junta de Govern de manera que es possibilités l'accés amb totes les prevencions possibles.

En funció d'aquesta sol·licitud, el secretari de la Corporació, Sr. Jordi Cases i Pallarès, va elaborar un dictamen favorable a la consulta, que transcrivim íntegrament a l'Annex 2.

Un cop analitzat aquest quart dictamen, la Junta de Govern del Patronat de l'AHS, en la seva reunió de 4 de juliol de 2001, va acordar aprovar-lo, de manera que, avui, s'ha fet possible l'accés al fons mitjançant la validació jurídica dels criteris establerts amb el Sr. Antoni Farrés en el moment de la signatura del comodat, tot introduint algunes precisions qualitatives aportades pel Sr. Josep Matas en referència al perfil dels investigadors.

Conclusions

Creiem que la resolució del cas de l'accés al fons d'Antoni Farrés i Sabater resulta molt interessant per moltes raons. D'una banda, tant per al Sr. Farrés com per a l'Arxiu Històric de Sabadell estava molt clara la importància del fons per a la investigació d'una època molt concreta. De l'altra, l'Arxiu tenia (i té) la voluntat, tècnica i política, de fer compatible la consulta amb la preservació de la intimitat de les persones, aspectes que, repetim, topaven frontalment en aquest cas. Si bé per a la consulta dels documents públics existeixen alguns suports legislatius a què atènyer-se, en el cas d'aquests documents de caràcter privat això no era així. Ha estat, doncs, necessari un estudi llarg i profund abans de resoldre en un o altre sentit. Des de l'Arxiu érem conscients que el tema era delicat, però també que l'accés a aquests papers no es podia emplaçar als 100 anys en aplicació d'una legislació, la notarial, la darrera regulació de la qual data precisament del primer franquisme. L'esperit de servei dels arxius, entenem que avui no té res a veure amb aquella.

La constatació de l'interès històric dels documents per aquells professionals que van venir personalment a l'Arxiu a fer-ne l'anàlisi ens encoratjava a treballar-hi. Atesa la delicadesa del tema, la direcció de l'AHS sempre va mantenir la Presidència i la Junta de Govern del Patronat perfectament informats de les gestions realitzades, de manera que el procediment administratiu ha estat llarg però no ha diferit de la resta de decisions de les institucions: s'han recollit informes de tots els àmbits afectats, llevat del Col·legi d'Advocats de la Ciutat, que, incomprensiblement, no contestà i, finalment, s'ha pres un acord polític basat en principis tècnics i jurídics que corresponsabilitza les decisions dels tècnics amb les d'un òrgan col·legiat com és el Patronat. Caldrà, encara, analitzar com afecta la nova Llei d'Arxius tot aquest conjunt de decisions.

D'altra banda, ens consta que altres arxius, com ara l'Arxiu de la Fundació Cipriano García-Arxiu Històric de la Comissió Obrera Nacional

de Catalunya i l'Arxiu Històric de Girona, que custodien fons de naturalesa semblant, podrien tenir com a referent, o fins i tot assumir plenament, els criteris d'accés aprovats pel Patronat de l'AHS. D'aquesta manera, a més, es revalorava una tipologia de fons que val la pena conservar i que encara és escàs als arxius públics.

Per a l'Arxiu, ha pres també especial relleu la importància del full d'assumpció de responsabilitats per part dels usuaris de no divulgar aquella informació susceptible d'afectar la intimitat de les persones. Entenem que caldria que tots els arxius l'introduïssin per a les consultes delicades.

Ara, si les dades que contenen aquests documents són tan sensibles, tant o més que les d'altres fons, pensem que la combinació d'aquests criteris d'accés i la utilització sistemàtica dels fulls d'assumpció de responsabilitats esmentats podria servir també per a altres fons, de manera que, potser, la regulació de l'accés als documents podria avançar per aquí.

Finalment, només voldríem apuntar una qüestió que només podíem copsar al llarg del procés de tractament tècnic dels documents, encara en curs: la importància mateixa de l'instrument de descripció. Sense un catàleg acurat dels expedients que inclogui la descripció de l'afer, una classificació (virtual) de tipus temàtic i els actors que hi intervenen, difícilment es pot jutjar l'interès d'aquests processos per a la investigació històrica. Aleshores, ¿no serà el mateix instrument de descripció el que s'haurà de sotmetre a restriccions d'accés?

Annex 1

Document d'assumpció de responsabilitats per la utilització nominal de les dades

En _____, DNI _____, que
viu a _____, c. _____ núm
_____, pis _____, porta _____, de professió _____,

MANIFESTA

Que ha estat informat que la documentació que vol consultar, i que es descriu a continuació, conté dades de caràcter personal, l'ús de les quals pot afectar el dret a la intimitat de les persones, dret protegit constitucionalment i per la legislació vigent en matèria d'accés als arxius i registres públics, per la qual cosa

DECLARA formalment obligar-se a utilitzar aquestes dades amb objectius exclusivament científicoculturals i d'investigació, fent un ús agregat de la informació de manera que en el/s treball/s a realitzar no hi apareguin dades nominals ni d'altres d'individualitzades.

Així mateix

ES COMPROMET a no utilitzar aquestes dades amb finalitats publicitàries, de lucre, especulatives o qualsevol altra que pugui perjudicar les persones que hi apareixen.

L'incompliment d'aquestes obligacions serà susceptible de sotmetre's als tribunals de justícia competents.

El que signo a Sabadell, el dia _____

Documents que vol consultar:

Signatura

Annex 2

Informe sobre el fons documental del gabinet d'advocats del Sr. Antoni Farrés i la regulació del seu accés

Regulació aplicable

Llei 4/1999, de 13 de gener, de modificació de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú.

Llei 6/1985, de 26 d'abril, d'Arxius.

Llei 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català.

Decret 340/1989, de 19 de desembre, sobre l'organització i la gestió dels arxius de la Generalitat de Catalunya.

Llei Orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de Protecció de Dades de Caràcter Personal.

Estatut de l'Advocacia.

Antecedents

El 2 de març de 1999, el Sr. Antoni Farrés i Sabater cedí a l'Arxiu Històric de Sabadell, mitjançant conveni i en règim de comodat, el fons documental del qual és propietari, relatiu al gabinet d'advocats en el qual exercí professionalment, fons la recepció del qual és considerat d'interès per la Junta de Govern de l'esmentat Organisme Autònom.

El fons documental fou lliurat per un termini de 20 anys, prorrogables a 20 anys més, i fou signat per ambdues parts un annex al conveni referent al calendari d'accés als documents per part del públic per la possible contenció en els mateixos de dades de caràcter personal.

Naturalesa jurídica del fons

La documentació del fons del gabinet d'advocats d'Antoni Farrés i Sabater té naturalesa jurídica de documentació privada de caràcter professional, atès el manteniment de la titularitat d'aquest per part del Sr. Farrés, el qual ha cedit el fons a un arxiu públic, per un període de temps determinat mitjançant la fórmula jurídica del comodat (article 11 de la Llei 6/85).

Això no obstant, el fons en qüestió presenta un valor cultural i científic considerable que permetrà, transcorregut l'oportú termini, la seva consideració com a Patrimoni Cultural Català, el qual d'acord amb l'esmentada Llei ha d'estar regulat pels poders públics per tal de garantir-ne la conservació i facilitar-ne la utilització amb vista a la investigació històrica.

I en aquest sentit, la Llei 9/1993 permet definir com a béns integrants de l'esmentat Patrimoni Cultural Català, entre d'altres el constituït en aquest cas pel fons documental anomenat "Fons Farrés", quan els documents que el constitueixin hagin assolit una antiguitat de més de 40 anys des de la seva producció o recepció en l'exercici de llurs funcions per part de persones jurídiques de caràcter privat que desenvolupen llur activitat a Catalunya (article 19).

És d'aplicació l'esmentat criteri temporal malgrat que el Decret 340/1989 estableixi un criteri temporal de 30 anys perquè la documentació passi a l'arxiu històric corresponent, ja que la documentació a què fa referència aquest Decret no és la d'origen privat, sinó la provinent de la Generalitat de Catalunya i les seves entitats autònomes, la de les empreses i consorcis de la Generalitat, així com la documentació adreçada a les institucions i entitats enumerades.

Criteris d'accés

Principi general

El principi general en relació amb l'accés a documents que constitueixen el Fons Farrés i respecte dels qual no ha transcorregut encara el termini temporal de 40 anys establert legalment és de prohibició generalitzada.

D'altra banda, constitueix un inconvenient el fet que es tracti de documents jurídics afectats pel dret i el deure de l'advocat de guardar secret professional, atès que l'esmentat deure es justifica per la necessitat i la voluntat de no crear perjudici als interessos del client.

Accés restringit

Ara bé, el fet que la documentació cedida ha estat en part incorporada després als sumaris, o són diligències realitzades davant d'organismes oficials, o apreciacions i comentaris personals de l'advocat, còpies d'actes notariais, etc., així com el temps transcorregut, afavoreixen la permissibilitat de l'accés als esmentats documents per part de científics, professors universitaris i estudiants qualificats.

Així mateix, el dret a la intimitat referit a la difusió de dades i fets de la vida privada d'una persona no en resulta tampoc afectat, ja que el fet

que determinades actuacions de ciutadans i ciutadanes privats tinguin una transcendència pública els posa dins d'un interès general a la informació i els deixa fora de la protecció de l'àmbit privat, tot i la reserva temporal a què fa referència la legislació esmentada i l'àmbit restringit de l'accés dels usuaris a la informació.

Això no obstant, en aquests casos és necessari obtenir el compromís previ i per escrit del peticionari de les dades en relació amb el secret d'aquestes i a no fer constar en la recerca les dades personals.

Per últim, i respecte a la possible interrelació amb la Llei Orgànica 15/99, de 13 de desembre, de protecció de dades de caràcter personal, aquesta té per objecte garantir i protegir els drets a l'honor, la intimitat i la pròpia imatge en matèria de tractament de les dades personals, entenent per tractament de dades aquelles operacions i procediments tècnics de caràcter automatitzat o no, que permetin la recollida, la gravació, la conservació, l'elaboració, la modificació, el bloqueig, la cancel·lació i la cessió de dades que resultin de comunicacions, consultes, interconnexions i transferències.

Finalitat aquesta divergent de la dels arxius històrics de Catalunya, els quals tenen com a funcions bàsiques recollir, instal·lar i conservar la documentació d'interès històric testimoni de les funcions i les activitats socials de l'home i els grups humans i facilitar-ne la utilització amb vista a la investigació històrica (Llei 6/1985), motiu pel qual es considera jurídicament correcta l'aplicació de l'annex al conveni de cessió de l'anomenat Fons Farrés en règim de comodat, segons el qual:

Fins al 2020, la consulta dels documents es limitarà a professors d'universitat i estudiants universitaris de 3r cicle que presentin una credencial del tutor del treball de recerca corresponent. És possible també la seva ampliació a membres de l'IEC, investigadors del CSIC i investigadors dels centres nacionals de recerca equivalents dels altres països de la Unió Europea convenientment acreditats, sempre que l'accés es limiti als expedients directament relacionats amb el tema del treball de recerca que l'investigador acreditat efectuar.

Del 2020 endavant, i en el supòsit de renovació del dipòsit en règim de comodat, l'accés podrà ampliar-se a professors d'ensenyament mitjà, a estudiants universitaris amb credencial del tutor del treball de recerca corresponent, així com a aquells ciutadans que acreditin l'interès cultural o científic de la recerca.

En ambdós casos, si els documents contenen dades considerades reservades per afectar a la vida privada d'una persona (anul·lacions o separacions matrimonials...), serà necessari obtenir a més el compromís previ i per escrit del peticionari de les dades en relació amb el secret d'aquestes i a no fer constar en la recerca les dades personals, excepte si l'investigador disposa del consentiment exprés d'aquestes persones o si es tracta de casos de persones de trajectòria pública.

En qualsevol cas, la reproducció per qualsevol procediment requerirà l'autorització explícita del propietari o del president del Patronat, si escau.

Notes

- 1 *Diari de Sabadell* (12.03), pàg. 8 i portada; *El 9 Nou* (12.03), pàg. 23; *El Periódico* (12.03).
- 2 CASTELLS I PEIG, Andreu. *Sabadell, informe de l'Oposició. El Franquisme i l'Oposició sabadellenca, 1939-1976*. Sabadell: Edicions Riuort, 1983, vol. VI.
- 3 *Butlletí informatiu de l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Sabadell*, núm. 18 (març de 1999), pàg. 3.
- 4 Agraeixo molt sincerament al Sr. Josep Matas l'interès mostrat i el seguiment que ha fet de tot aquest afer, així com el fet d'haver-me empès a escriure aquestes ratlles i els substanciosos suggeriments que hi ha introduït.

Resumen

En este artículo se presenta el proceso seguido por el Archivo Histórico de Sabadell (AHS) para regular el régimen de acceso a los documentos del fondo del abogado Antoni Farrés i Sabater, depositado en este archivo, al objeto de hacer compatibles el indiscutible interés histórico de los documentos que lo integran (por el hecho de que el citado abogado actuó a lo largo de los años setenta del siglo XX defendiendo numerosas causas sociales y políticas en un contexto de dictadura) y el derecho a la intimidad de las personas. Se trata de una tipología de fondo poco representada aún en los archivos públicos catalanes, y el AHS se ha mantenido inflexible en no renunciar a la posibilidad de ponerlo a disposición de los investigadores.

Résumé

Cet article présente le processus suivi par les Archives historiques de Sabadell (AHS) pour contrôler le régime d'accès aux documents du fonds de l'avocat Antoni Farrés i Sabater, déposé dans ces archives, afin de rendre compatible l'indiscutable intérêt historique des documents qui le composent (puisque cet avocat a défendu au cours des années soixante-dix du XXe siècle de nombreuses causes sociales et politiques dans le contexte de la dictature) avec le droit des personnes à l'intimité. Il s'agit d'un type de fonds qui est peu représenté même dans les archives publiques catalanes et les AHS ont tenu à ne pas renoncer à la possibilité de le mettre à la disposition des chercheurs.

Summary

In this paper we outline the process followed by the Historical Archive of Sabadell (AHS) in order to regulate the system of access to the documents held at the Archive from the collection of the lawyer Antoni Farrés i Sabater, so as to render compatible the undoubted historical interest of the documents making it up (due to the fact that throughout the 1970s this lawyer acted on behalf of many social and political causes within the context of a dictatorship) and people's right to privacy. This is a type of collection as yet little represented in Catalan public archives, and the AHS was most loath to renounce the chance of placing it at the disposal of the researchers.

